

Project Opvoeden is een gesprek
Podium voor de theorieën, denkbeelden en praktijken van
Nederlandse ouders met een migratieachtergrond

Algemene informatie

Inleiding

Opvoeden is een gesprek is een driejarig project dat in juni 2010 van start is gegaan. Het project zet in op het ontwikkelen van het denken onder migranten over het thema opvoeden, het activeren van migranten om als sprekers over dit onderwerp naar buiten te treden en het bevorderen van relaties tussen migranten ouders en het institutionele veld van scholen, centra voor jeugd en gezin, woningcorporaties, politici, de media en anderen.

Opvoeden is een gesprek kent een lokale en een landelijke programmaliijn, die aanvullend op elkaar zijn. Vanuit het lokale programma worden van onderaf de verhalen en ervaringen van ouders en jongeren verzameld. Het landelijke programma wordt gedragen door drie groepen, een oudergroep, een initiatiefgroep en een klankbordgroep. Zij verkennen ieder vanuit een eigen perspectief de vraagstukken die samenhangen met migranten en opvoeden. In deze groepen worden de verhalen uit de wijken, ervaringen uit het veld van pedagogische instellingen en theoretische verkenningen met elkaar in verband gebracht. Het project duurt tot juni 2013.

Achtergrond en aanleiding

Het thema *migranten en opvoeding* is een actueel maatschappelijk onderwerp. Opvallend is dat er veel gesproken wordt over alles wat er fout kan gaan bij de opvoeding, maar dat ouders met een Marokkaanse, Turkse, Surinaamse, Antilliaanse of andere niet-westerse achtergrond zelden op een positieve manier aan het woord komen over opvoeden en de waarden en normen die zij daarbij belangrijk vinden.

Het denken over opvoeding, de betekenis van vrijheid en van regels, de manier van communiceren tussen ouders en kinderen en de vraag wie je als opvoeder wilt zijn, zijn vraagstukken die in verschillende tijden en verschillende culturen op uiteenlopende manieren beantwoord worden.

De toegenomen individualisering en de professionalisering van de Nederlandse samenleving plaatsen ouders in een ander speelveld dan vroeger. Ouder zijn betekent in toenemende mate dat je jezelf als het ware moet uitvinden en in een veelheid aan opvoedingskeuzes je eigen stijl moet ontwikkelen. Dit betekent dat je een antwoord moet zien te vinden op vragen als:

1. Wie ben ik? En wat voor opvoeder wil ik zijn?
2. Hoe ga ik om met de waarden en normen die ik van huis uit heb meegekregen. Passen die beelden nog bij de tijd van nu en hoe kan ik bepaalde zaken anders doen?
3. Hoe ga ik om met de geprofessionaliseerde wereld van scholen en zorginstellingen?
4. Hoe ga ik om met de veelheid aan invloeden waaraan mijn kind bloot staat?

In de praktijk worden dit soort vragen meestal niet actief gesteld, terwijl de antwoorden wel richtinggevend zijn voor de manier waarop ouders inhoud geven

aan de opvoeding van hun kinderen. Voor ouders met een migrantenachtergrond geldt dat zij niet alleen een antwoord moeten zien te vinden op deze vragen, maar dat zij zich ook een beeld vormen van de Nederlandse samenleving met zijn vele professionele instellingen en dat zij manieren moeten ontwikkelen om hun weg daarin te vinden. Daarbij moeten ze niet alleen zelf omgaan met de afwijzing die hen vaak als groep ten deel valt, maar ook hun kinderen hierin bijstaan. Bovendien moeten ze omgaan met de druk die op hen wordt uitgeoefend om de positieve waarden die zij aan hun eigen opvoeding ontleen te vergeten en die in te wisselen voor wat als de standaard Nederlandse opvoeding wordt gezien.

Het project *Opvoeden is een gesprek* is opgedeeld in verschillende fases. Elke fase kent meerdere sporen of modules die elk een eigen doelstelling, manier van aanpak, groep van betrokkenen en product kennen.

Programma

Fase 1 voorbereiding en inventarisatie

In deze fase wordt er langs vier sporen gezocht naar theorieën, inzichten, denkbeelden, opvattingen, achtergronden, ervaringen en gegevens over opvoeding in het algemeen en opvoeding door migrantenouders in het bijzonder. Deze fase omvat:

- Een verkenning naar ontwikkelingen in het pedagogisch denken in Nederland en in landen van herkomst van migranten;
- De uitvoering van twee wijkexperimenten *Levensverhalen en opvoeding* in de wijk Zuidwijk in Rotterdam en de wijk Geuzenveld-Slotermeer in Amsterdam. In de wijkexperimenten worden de verhalen van drie generaties migranten over opvoeden en opgevoed worden verzameld en samen met een regisseur bewerkt tot een theaterstuk voor de buurt;
- Een serie essays, columns en beelden van schrijvers, politici, en anderen waarin zij uitdrukken wat zij belangrijk vinden als ze denken aan opvoeding en migranten en welke achterliggende beelden daarbij een rol spelen;

Fase 2 verdieping en experiment

De tweede fase bestaat uit:

- Het organiseren van een tweedaagse studiebijeenkomst waar pedagogen en andere deskundigen uit Marokko, Turkije en Suriname en migrantenouders en jongeren uit Nederland ervaringen, theorieën en inzichten met elkaar bespreken.
- Een creatief experiment met de titel *Jong gedaan-Oud geleerd* in Utrecht dat zich richt op het gesprek tussen migrantenjongeren en (hun) ouders en de vraag welke verwachtingen zij over en weer van elkaar hebben.
- Een praktijkexperiment in Rotterdam waarin jongeren uit het (V)MBO onderwijs in gesprek gaan met school en met hun ouders om advies uit te brengen hoe vroegtijdige schooluitval voorkomen kan worden. De titel van dit experiment is *Je weet Zelluf*.
- Het organiseren van een werkconferentie door de landelijke oudergroep voor vertegenwoordigers van instellingen over hun visie op opvoeden vanuit een migrantenperspectief.

Fase 3 Overdracht en implementatie

Fase 3 start met een werkconferentie waarin de uitkomsten van de verschillende fases en modules worden gepresenteerd en gewogen. Vervolgens wordt in

samenwerking met de leden van de klankbordgroep een programma gemaakt voor de implementatie van de uitkomsten van de verschillende onderdelen van het project door uiteenlopende instituties en organisaties.

Uitkomsten en producten

Eerste projectjaar, juni 2010 tot juni 2011

Inzet van het eerste jaar is de inventarisatie van vraagstukken en thema's vanuit het perspectief van migrantenouders. In deze fase zijn er drie landelijke groepen (een Initiatiefgroep, een Landelijke oudergroep en een Klankbordgroep), gestart en zijn er in Amsterdam en Rotterdam twee wijkexperimenten *Levensverhalen en opvoeding* uitgevoerd. Deze experimenten hebben o.a. tot de theatervoorstelling *Huisraad* en het Weblog van een jonge vader geleid. (www.stichtingbmp.nl)

Uit de wijkexperimenten en de discussies in de drie landelijke groepen zijn de volgende kernthema's naar voren gekomen:

1. De geringe betrokkenheid van jongeren bij het gesprek over opvoeden en onderwijs
2. Opvoeden in een globaliserende wereld en de rol van migranten
3. Normerende instituties en de verhouding tussen professionals en ouders

Belangrijke thema's zijn:

- Wat zijn de grenzen bij de opvoeding en zijn die grenzen bespreekbaar?
- Welke waarden wil je in de opvoeding meegeven? En welke invloed heb je als ouder eigenlijk op je kind?
- De afwezigheid van vaders bij de opvoeding.
- De rol van de omgeving bij het opvoeden.
- Het ontbreken van jongeren bij het gesprek over opvoeden.
- Het jezelf opnieuw uit moeten vinden als opvoeder.
- Het ontwikkelen van een derde weg in het opvoeden die de Nederlandse opvoeding en die uit het land van herkomst overstijgt.
- De behoefte aan lokale netwerken waarbinnen vrij over opvoeden kan worden gesproken
- Opvoedingsidealen en de betrokkenheid van ouders bij school, jeugdzorg en opvoedingsondersteuning

Methodieken die in de wijkexperimenten gewerkt hebben zijn onder andere:

1. Theatrale werkvormen
2. Schilderen en tekenen
3. Video en film
4. Weblog
5. Animatie
6. Groepsgesprekken aan de hand van verschillende methodes

Tweede projectjaar, juni 2011 tot juni 2012

Inzet van het tweede project jaar is verdieping en verbreding van de verschillende thema's. In dit jaar hebben de drie kernthema's centraal gestaan:

1. Het besef dat het opvoeden van nu, in dit tijdperk van internet en sociale media, plaatsvindt in een globaliserende wereld en dat migranten door hun verbondenheid met meerdere culturen hier bij uitstek de representanten van zijn, gekoppeld aan de vraag hoe ze met deze positie kunnen omgaan.
2. De constatering dat migrantenjongeren eigenlijk nauwelijks mee doen aan het gesprek over opvoeden en onderwijs, maar dat eigenlijk heel graag willen en de vraag wat er voor programma's zijn te ontwikkelen om het gesprek tussen jongeren en ouders en jongeren en school te bevorderen.
3. De vaak moeizame relatie tussen migrantenouders en professionele instellingen op het gebied van onderwijs, jeugdzorg en opvoedingsondersteuning en de vraag hoe die relatie zo gekanteld kan worden dat deze meer gelijkwaardig is en dat ouders meer als initiatiefnemers kunnen optreden om hun eigen vraagstukken aan de orde te stellen.

Rond deze thema's zijn de volgende activiteiten ondernomen:

1. Een werkconferentie op 18 november 2011 in het West Indisch Huis in Amsterdam over pedagogische ontwikkelingen in drie landen van herkomst;
 2. Het uitbrengen van de publicatie *Opvoeden is een gesprek* in Suriname Marokko en Turkije;
 3. Publicatie van de essaybundel *Ik ben opgevoed als ezel*, waarin de rol van de eerste generatie vaders en die van normerende instituties van verschillende kanten belicht wordt;
 4. Uitvoering experiment *Jong gedaan-Oud geleerd* op Kanalenleiland in Utrecht waarin jongeren en ouders met elkaar in gesprek zijn gegaan aan de hand van zelfgemaakte animatiefilmpjes;
 5. Start experiment *Je weet Zelluf*, waarin Rotterdamse jongeren een advies gaan uitbrengen aan (V)MBO scholen en de gemeente hoe vroegtijdige schooluitval voorkomen kan worden;
 6. Start deexperiment *Vaders Best in West*, een proeftraining over vaderschap voor mannen van verschillende achtergronden;
 7. Organisatie landelijke conferentie (25 mei 2012) in Utrecht over de betrokkenheid van ouders bij school, jeugdzorg en opvoedingsondersteuning .
- Uit de gesprekken met jongeren en ouders zijn een aantal nieuwe thema's naar voren gekomen:

- Het vraagstuk van partnerkeuze en de rol en verwachtingen van jongeren en van ouders daarbij.
- De omgangsvormen en het taalgebruik binnen gezinnen en op straat.
- Het verschil in opvoeding tussen jongens en meisjes

- De betekenis van talenten en ambities als je tot de "lagere klasse" behoort.

Methodieken waarmee gewerkt is zijn onder meer:

- Zang
- Gedichten/ spoken word
- Animatie
- Metaplan methode
- Beeldend werken
- NLP methodieken

Programma derde projectjaar, juni 2012 tot juni 2013

De focus in het derde jaar ligt op implementatie en verankering. Daarbij blijven de twee lijnen van het project (bottum-up en top-down werken) belangrijk. De twee experimenten die in het tweede jaar gestart zijn, maar nog niet zijn afgerond worden voortgezet. Het gaat hierbij om het experiment *Je weet Zelf* waarbij migrantenjongeren in Rotterdam Zuid in gesprek met hun omgeving een advies aan school en ouders uitbrengen hoe zij denken dat vroegtijdige schooluitval is te voorkomen en het experiment *Vaders Best in West* waarin de in Amsterdam Zuid-Oost ontwikkelde vaderschapstraining gegeven wordt aan een groep Egyptische, Marokkaanse, Turkse, Pakistaanse, Liberiaanse en Somalische vaders. Het Rotterdamse experiment wordt in november/december 2012 afgerond, het Amsterdamse in september 2012.

Bottum-up

Op basis van de experimenten die in het kader van *Opvoeden is een gesprek* zijn/worden uitgevoerd, worden in de periode juni tot en met september 2012 zes korte programma's ontwikkeld die het gesprek over opvoeden op lokaal niveau vanuit verschillende posities bevorderen:

1. Wij voeden op: De ontwikkeling van wijk- en buurtnetwerken rond opvoeden

Een serie van acht bijeenkomsten voor ouders van verschillende komaf, waarbij hun eigen verhalen over hoe ze zijn opgevoed en wat ze belangrijk vinden bij het opvoeden centraal staan en waarin ze met elkaar de basis voor een buurtnetwerk over opvoeden leggen. Voor een kerngroep van 12 tot 15 ouders, met een presentatie voor de wijk. Begeleiding door een professional van een OKC, Opbouwwerk e.d.

2. Jongeren en ouders in gesprek: Waar gaat het over?

Een serie van vier afzonderlijke (jongeren en ouders onderling) en vier gezamenlijk bijeenkomsten voor jongeren en migrantenouders over onderwerpen als partnerkeuze, verschillen tussen jongens en meisjes, omgangsvormen en

talenten en ambities. Met per bijeenkomst een specifieke methodiek en een afsluitende presentatie. Doel is om het inhoudelijke gesprek tussen ouders en jongeren te bevorderen. Begeleiding door bijvoorbeeld OKC, jeugdwerk, opbouwwerk.

3. Ouders en school: Wat is de agenda?

Een serie van zes bijeenkomsten voor ouders van basisscholen over opvoedvraagstukken en de verwachtingen die ouders van de school hebben en de school van de ouders. Welke onderwerpen en thema's vinden de ouders belangrijk en waarover willen ze met elkaar en/of met de school spreken? Gaat het om medezeggenschap of om relatieontwikkeling en communicatie? Wat zijn de beelden die ouders van de school en de leerkrachten hebben en andersom? Hoe kan de betrokkenheid van ouders bij de school vergroot worden, zonder dat de leerkrachten nog meer belast worden? Elke bijeenkomst kent een eigen vraagstelling en methodiek. Doel is tot een inhoudelijke invulling van ouderbetrokkenheid te komen. Begeleiding door schooladviescentra, schoolbegeleidingsdiensten, leerkrachten, ouderconsulenten, zorgcoördinatoren, e.d.

4. Jongeren adviseren de school: Werken aan het gevoel van eigenwaarde

Een serie van vier bijeenkomsten voor jongeren apart en vier bijeenkomsten waarbij zij in gesprek gaan met school, ouders en andere jongeren over wie ze zijn, waarom zij denken dat jongeren vroegtijdig de school verlaten en wat ze belangrijk vinden voor de toekomst. Eindpresentatie in de vorm van spoken word. Begeleiding door jongerenwerkers (van buiten school) en een spoken word artiest.

5. Vadertraining: Meer en/of anders aanwezig zijn bij de opvoeding

Zes bijeenkomsten en een verdiepingsweekend voor vaders die zich willen verdiepen in hun rol en manieren zoeken om beter of anders met hun kinderen en de moeder van hun kinderen te communiceren. Nadruk op eigen ervaringen en voorlichting door deskundigen. Begeleiding door mannen die zelf trainingservaring hebben.

6. Waar gaan de ontwikkelingen het snelst? Uitwisseling met ouders en deskundigen uit landen van herkomst

Een programma van vier bijeenkomsten en een beeldende activiteit waarin ouders en deskundigen uit Nederland en een land van herkomst met elkaar in gesprek gaan over recente veranderingen in het denken over opvoeden, de vraag wat ze met elkaar delen en waarin ze verschillen en de idealen die ze wat betreft het opvoeden voor de toekomst hebben. Doel is bepaalde waarden bij het opvoeden te (her)ontdekken en (opnieuw) te formuleren door vanuit een ander perspectief naar de eigen ervaringen en praktijken te kijken. Begeleiding door studenten interculturele pedagogie.

Implementatie op twintig plekken in Nederland

Opzet is om bovenstaande programma's op zodanige wijze te implementeren dat er op 20 plekken in Nederland organisaties en/of groepen zijn die zich eigenaar voelen van een traject "opvoeden is een gesprek" en met steun van de professionele instellingen hun eigen routes uitzetten om het gesprek over opvoeden vanuit een migrantenperspectief verder te voeren. De groepen maken elk een eigen keuze uit de zes aangeboden programma's. Vanuit het project *Opvoeden is een gesprek*, krijgen ze ondersteuning in de vorm van uitgeschreven programma's voor de bijeenkomsten en methodische handreikingen. Degenen die de programma's gaan begeleiden krijgen vanuit het project een korte training die er op gericht is om de deelnemers aan de programma's vooral zelf aan het woord te laten en ideeën te laten ontwikkelen. De financiering van de uitvoering zal lokaal of via fondsen gerealiseerd moeten worden. Voorbeeld begrotingen hiervoor worden de komende tijd ontwikkeld, evenals een folder waarin de programma's verder uitgewerkt en omschreven staan. Tijdens de conferentie van 25 mei worden de keuze programma's vast kort aangekondigd.

Top-down

Er is zowel onder professionals als onder ouders en jongeren een besef dat de onderlinge verhoudingen moeten veranderen als het om opvoeden gaat. Daarvoor is het belangrijk dat professionals niet alleen met elkaar spreken en de oplossingen in veranderingen binnen het systeem zoeken, maar dat ouders en jongeren eigen visies ontwikkelen en aangeven hoe zij zouden willen dat die veranderende verhoudingen er uit zien, wat ze zelf willen en kunnen doen, waar ze professionals bij nodig hebben en hoe er een meer gelijkwaardig gesprek mogelijk is. Niet alles hoeft meteen als een probleem te worden gezien en hulpverlening is helemaal niet altijd de oplossing. De leden van de drie landelijke groepen van *Opvoeden is een gesprek* zijn er van overtuigd dat de veranderingen in het denken en het handelen rond opvoeden vooral vanuit de opvoeders en de jongeren zelf zullen voortkomen. Daarbij zien zij een belangrijke rol weggelegd voor migrantenouders. Niet alleen omdat zij het meest direct te maken hebben met het falen van de verschillende systemen, maar ook omdat zij vanuit hun positie inhoudelijke vragen kunnen stellen over de gangbare manieren van denken over opvoeden in Nederland, waarin het individualisme misschien te nadrukkelijk als uitgangspunt wordt genomen. In het concept visiedocument dat de landelijke oudergroep nu bespreekt met politici, bestuurders en professionals gaat zij dieper in op de rol die migrantenouders in het debat over opvoeding en onderwijs willen spelen. In het derde projectjaar zullen vanuit de landelijke programmalijs van het project de volgende activiteiten worden ondernomen:

1. Het actief onder de aandacht brengen van het definitieve visiedocument van de Landelijke oudergroep over de verhouding professionals en migrantenouders, o.a. door een artikel in een landelijk dagblad.

2. Het activeren en ondersteunen van plaatselijke groepen die met een van de zes deelprogramma's aan de slag willen gaan.
3. Het bevorderen van de relaties tussen universiteiten en hogescholen en groepen ouders en jongeren in de wijken.
4. Het uitzetten van de deelpublicaties die uit de lopende experimenten voortkomen.
5. Het uitwerken van een theoretisch kader betreffende de rol van migranten bij opvoeden in een globaliserende wereld.
6. Het schrijven van een slotpublicatie waarin de uitgangspunten, de ervaringen, de begrippen en de visies en de praktische programma's die in het project ontwikkeld zijn, op toegankelijke wijze verwoord worden.
7. Het organiseren van een slotconferentie waarin de uitkomsten van het project voor het voetlicht worden gebracht en intenties rond vervolprogramma's worden uitgesproken.